

הלבנות קדוש החדש פרק יח

א. דְּבַר יְדוּעַ וּבְרוּר, שְׁאֵם יוֹצִיא לָךְ הַחֲשֹׁבֹן שֶׁהִירָח יֵרָאֶה בְּלֵילָה אֶפְשָׁר שִׁירָאָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה מִפְּנֵי הָעֵבִים שֶׁמְכַסִּין אוֹתוֹ; אוֹ מִפְּנֵי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא גִיָּא, אוֹ שֶׁהָיָה הָר גְּבוּהָ כִּנְגַד רוּחַ מַעֲרָב לֹאנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ כָּאִלוּ הֵן יוֹשְׁבֵינָּה בְּגִיָּא: שֶׁהִירָח לֹא יֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ, אֶפְלוּ הָיָה גָּדוֹל, וִירָאֶה לְמִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הָר גְּבוּהָ וְתָלוּל, אָף עַל פִּי שֶׁהִירָח קָטָן בְּיוֹתֵר; וְכֵן יֵרָאֶה לְמִי שֶׁשׁוֹכֵן עַל שִׁפְתֵּי הַיָּם, אוֹ לְמִי שֶׁמֵּהֵלֶךְ בְּסָפִינָה בַּיָּם הַגָּדוֹל, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר.

ב. וְכֵן בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אִם יִהְיֶה צַח, יֵרָאֶה הִירָח יוֹתֵר מִמָּה שִׁירָאָה בִּימֹת הַחֲמָה: לְפִי שֶׁבִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אִם יִהְיֶה צַח, יִהְיֶה הָאֲוִיר זָךְ הֶרְבֵּה וִירָאֶה הָרָקִיעַ בְּטָהֵר יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שָׁם אֲבָק שִׁיתַּעֲרֹב בָּאֲוִיר. אֲבָל בִּימֹת הַחֲמָה, יִהְיֶה הָאֲוִיר כָּאִלוּ הוּא מַעֲשֵׁן מִפְּנֵי הָאֲבָק, וְלֹא יֵרָאֶה הִירָח הַקָּטָן.

ג. וְכָל זְמַן שֶׁתִּמְצָא קֶשֶׁת הָרֹאִיָּה וְהָאֲרֶךְ הָרֹאשׁוֹן שֶׁתַּעֲרֹךְ לָהּ עִם שְׁנֵי הַקְּצִינֵי שֶׁלָּהֶם בְּצִמְצוּם יִהְיֶה הִירָח קָטָן בְּיוֹתֵר, וְלֹא יֵרָאֶה אֵלָּא בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר. וְאִם תִּמְצָא קֶשֶׁת הָרֹאִיָּה וְהָאֲרֶךְ הָרֹאשׁוֹן אֲרוּכִין הֶרְבֵּה, וְהוֹסִיפוּ עַל סוֹף הַקְּצִינִים שֶׁלָּהֶן מַעֲלוֹת יֵרָאֶה הִירָח גָּדוֹל; וְלִפִּי אֲרֶךְ הַקֶּשֶׁת וְהָאֲרֶךְ הָרֹאשׁוֹן יִהְיֶה גָּדוֹל, וְגִלְתּוֹ לְכָל.

ד. לְפִיכָךְ רֹאוי לְבֵית דִּין לָשׂוּם שְׁנֵי דְבָרִים אֵלּוּ בְּלִבָּם שֶׁהֵן זְמַן הָרֹאִיָּה, וּמְקוֹמָהּ; וְשׁוֹאֲלִין אֶת הָעֵדִים, בְּאִיזָה מָקוֹם רָאִיתָם: שְׁאִם הָיְתָה קֶשֶׁת הָרֹאִיָּה קְצֵרָה, וְיִתֵּן הַחֲשֹׁבֹן שִׁירָאָה בְּצִמְצוּם, כִּגּוֹן שֶׁהָיְתָה קֶשֶׁת הָרֹאִיָּה תִּשַׁע מַעֲלוֹת וְחֲמִשָּׁה חֻלְקִים, וְהָיָה הָאֲרֶךְ הָרֹאשׁוֹן שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת בְּשׁוּוֹה, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁרְאוּהוּ אִם הָיָה בִּימֹת הַחֲמָה, אוֹ שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם נָמוּךְ חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, וּבּוֹדְקִין אוֹתָן הֶרְבֵּה; וְאִם הָיָה בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אוֹ בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר וְדַאי יֵרָאֶה, אִם לֹא יִהְיוּ שָׁם עֵבִים הַמְּבַדִּילִין.

ה. עֵדִים שֶׁרְאוּ אֶת הַחֲדָשׁ בְּזִמְנּוֹ וּבָאוּ וְהִעִידוּ, וְקִבְּלוּם בֵּית דִּין וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֲדָשׁ הַזֶּה הָרֹאשׁוֹן, וּמָנוּ תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן הַיּוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וְלֵיל שְׁלוֹשִׁים לֹא נִרְאָה הִירָח מִפְּנֵי שְׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִירָאוֹת, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁפְּסוּהוּ עֵבִים; וְהָרִי בֵּית דִּין מַצְפִּין לוֹ כָּל יוֹם שְׁלוֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְלֹא בָּאוּ עֵדִים, וְעִבְרוּ אֶת הַחֲדָשׁ, וְנִמְצָא יוֹם רֹאשׁ הַחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי יוֹם אֶחָד וּשְׁלוֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ו. וְהִתְחִילוּ לְמִנּוֹת תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן יוֹם רֹאשׁ הַחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי, וְלֵיל שְׁלוֹשִׁים לֹא נִרְאָה הִירָח אִם תֹּאמַר שֶׁכֵּךְ מַעֲבִירִין רֹאשׁ חֲדָשׁ זֶה וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁלוֹשִׁים, וְקוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי יוֹם אֶחָד וּשְׁלוֹשִׁים: כֵּךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הִירָח בְּלֵיל שְׁלוֹשִׁים, גַּם מִחֲדָשׁ זֶה וְנִמְצְאוּ מַעֲבִירִין וְהוֹלְכִין וְעוֹשִׂין חֲדָשִׁים שְׁלוֹשִׁים אַחֵר שְׁלוֹשִׁים, כָּל הַשָּׁנָה כְּלָהּ; וְנִמְצָא בְּחֲדָשׁ אַחֲרוֹן, אֶפְשָׁר שִׁירָאָה הִירָח בְּלֵיל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ, אוֹ בְּלֵיל שִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים וְאֵין לָךְ דְּבַר שְׁחוֹק וְהֶפְסֵד, יוֹתֵר מִזֶּה.

ז. וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהִדְבַּר הַזֶּה, דְּבַר שֶׁאֵינּוּ מִצּוֹי הוּא שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הִירָח בְּכָל הַשָּׁנָה; אֵלָּא דְּבַר קְרוֹב הוּא, הֶרְבֵּה, וּפְעָמִים רַבּוֹת יֵאָרֵעַ זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, בְּמַדִּינֹת שְׁזִמְן הַגִּשְׁמִים שָׁם אֲרוּךְ וְהָעֵבִים רַבִּים: שֶׁאֵין אָנוּ אוֹמְרִין שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הִירָח בְּכָל הַשָּׁנָה, אֵלָּא שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּתַחֲלַת הַחֲדָשִׁים; וִירָאֶה אַחֵר כֵּךְ בְּיָמִים. פְּעָמִים,

לא יראה מפני שאי אפשר לו שיראה; וחדשים שאפשר שיראה בהם, לא יראה בהם מפני העבים, או מפני שהיה קטן ביותר, ולא נתכון אדם לראותו.

ח. אלא הקבלה שביד החכמים, איש מפי איש מפי משה רבנו, כך היא: שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חדש אחר חדש, בית דין קובעין חדש מעבר משלושים יום, וחדש חסר מתשעה ועשרים יום. וכן מחשבין, וקובעין חדש מעבר וחדש חסר בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין אלא על הראיה. ופעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

ט. ומתכונני לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח בחדש הבא, יראה בזמנו או בליל עבורו, לא שיראה קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות הראיה האלו שבארנו, יתבאר לך ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אי אפשר שיראה; ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פוחתין מארבעה חדשים המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעברין. וגם לעבור חדשים אלו שמעברין לפי חשבון, עושין סעודת עבור החדש שאמרנו בפרק שלישי.

י. וכל שתמצא בתלמוד מדברים שמראין שבית דין סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר מסור להם, והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה שחסר רבי תשעה חדשים בשנה, וכל פיוצא בזה הכל על עיקר זה הוא בנוי, בזמן שלא נראה החדש בזמנו.

יא. וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החדש לצרך, הוא בחדשים אלו שמעברין אותן לפי חשבון, ועושין אחד מלא, ואחד חסר; ויש להם לעבר חדש אחר חדש, או לחסר: כזה הוא שמעברין לצרך, מפני שלא נראה הירח בזמנו; אבל בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש מקדשין לעולם, ואי אפשר לא לדחות ולא לעבר.

יב. וכל הדברים האלו, בזמן שיש שם בית דין, וסומכין על הראיה; אבל בזמנים אלו, אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי, הפשוט בפי כל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריות, שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדה. ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדה; לפיכך אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל, אין בזה ראיה שנראה הירח בארץ ישראל.

יד. אבל אם לא יראה הירח בראשי ההרים במדינה המערבית המכוונת כנגד ארץ ישראל, בידוע שלא נראה בארץ ישראל. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל, בידוע שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכוונות כנגדה; ואם יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות מזרחיות, ואפשר שלא יראה. לפיכך אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ

ישראל ומכונת כנגדה, בידוע שנראה בארץ ישראל; ואם לא יראה במדינה המזרחית, אין בזה ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

זו. וכל אלו הדברים בשהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכונות, כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלושים מעלות עד חמש ושלושים מעלות; אבל אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן שהרי אינן מכונות כנגד ארץ ישראל.

זו. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב, אינן אלא להגיד כל משפטי הראיה להגדיל תורה ולהאדירה לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח, או תועיל להם כלום; אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים.

הלבנות קדוש החדש פרק יט

א. לפי שאמרו חכמים שבכלל דברים שהיו בודקין בהן את העדים, אומרין להן להיכן היה הירח נוטה כשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר זה; ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת חשבון זה, לידע נטית המזלות תחלה.

ב. העגלה שהיא עוברת במחצית המזלות שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו השווה המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום חציה נוטה לצפון, וחציה נוטה לדרום. ושתי נקודות יש בה שפוגעת בהן בעגלת הקו השווה המסבב באמצע העולם הנקדה האחת ראש מזל טלה, והנקדה השניה שכנגדה ראש מזל מאזנים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון, מתחלת טלה עד סוף בתולה; וששה נוטות לדרום, מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים.

ג. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט, ולהתרחק מעל הקו השווה כנגד הצפון עד ראש סרטן; ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה לרוח צפון, שלוש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השווה מעט מעט, עד ראש מאזנים שהוא על הקו השווה. ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום, עד ראש גדי; ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השווה לרוח דרום, שלוש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השווה, עד ראש טלה.

ד. נמצא ראש טלה וראש מאזנים, מסבב על הקו השווה; ולפיכך כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח מחצי מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה שווין בכל הישוב.

ה. הרי נתברר לך שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שעור; ורחב הנטיה, לא תהיה יותר על שלוש ועשרים מעלות וחצי בקרוב.

ו. ואלו הם השעורים שלנטיות, לפי מנין המעלות שלמזלות,

וההתחלה, מתחלת מזל טלה: עשר מעלות, נטייתם ארבע מעלות; עשרים מעלות, נטייתם שמונה מעלות; שלושים מעלות, נטייתם אחת עשרה מעלות ומחצה; ארבעים מעלות, נטייתם חמש עשרה מעלות; חמשים מעלות, נטייתם שמונה עשרה מעלות; ששים מעלות, נטייתם עשרים מעלות; שבעים מעלות, נטייתם שנים ועשרים מעלות; שמונים מעלות, נטייתם שלוש ועשרים מעלות; תשעים מעלות, נטייתם שלוש ועשרים מעלות וחצי מעלה.

ו. ואם יהיו אחדים במנין, תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובירח. כיצד: חמש מעלות, נטייתם שתי מעלות; ואם היה מנין המעלות שלוש ועשרים, נטייתם תשע מעלות. ועל דרך זו, בכל האחדים שעם העשרות.

ח. ומאחר שתדע הנטיה שלמעלות מאחת עד תשעים, תדע נטיית כלן בדרך שהודענוך ברחב הירח: שאם היה המנין יותר על תשעים עד מאה ושמונים, תגרע אותו ממאה ושמונים; ואם היה יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים, תגרע ממנו מאה ושמונים; ואם היה יותר על מאתיים ושבעים עד שלוש מאות וששים, תגרע אותו משלוש מאות וששים. והנשאר, תדע נטיתו, והוא נטיית אותו המנין שבידך, בלא גרעון ולא תוספת.

ט. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השווה כנגד צפון העולם, או כנגד דרום העולם תדע תחלה כמה נטיית המעלה שהיא מקום הירח האמתי, ולא יזו רוח היא נוטה לצפון או לדרום; ותחזור ותחשב ותוציא רחב הירח הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטיית מעלתו ברוח אחת, כגון שהיו שניהם צפוניים או דרומיים תקבץ שניהם; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני תגרע המעט משניהם מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל הקו השווה באותה הרוח שהיה בה הרב משניהם.

י. כיצד: באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השווה כליל הראיה שהוא שני לחדש איר משנה זו וכבר ידעת שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל שור, נטייתה בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה בדרום כמו ארבע מעלות; תגרע המעט מן הרב, ישאר ארבע עשרה מעלות. ונמצא הירח רחוק מעל הקו השווה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון, שהרי המנין הרב שהוא שמונה עשרה מעלות היה צפוני; וכל חשבון זה בקרוב בלא דקדוק, לפי שאינו מועיל בראיה.

יא. אם תרצה לידע לאיזו רוח מרוחות העולם יראה הירח נוטה, תחשב ותדע מרחקו מעל הקו השווה; אם יהיה על הקו השווה או קרוב ממנו בשנים שלוש מעלות, בצפון או בדרום יראה מכון כנגד אמצע מערב, ותראה פגימתו מכונת כנגד מזרח העולם בשווה.

יב. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון העולם יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום העולם; ואם היה רחוק מעל הקו השווה לדרום העולם יראה בין מערב העולם ובין דרומ, ותראה

פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכַּנְגָּד מִזֶּרֶחַ הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צִפּוֹן הָעוֹלָם : וּלְפִי רֹב הַמֶּרְחָק, לְפִי רֹב הַנְּטִיָּה.

יג. וּמַחְקִירַת הָעֵדִים, שְׁאוּמְרִין לָהֶם כִּמָּה הָיָה גְבוּהָ. וְדָבָר זֶה יוֹדֵעַ מִקְשֵׁת הָרְאִיָּה שְׂבֻזְמָן שֶׁתְּהִיָּה קִשֵּׁת הָרְאִיָּה קִצְרָה, יִרְאֶה הַיָּרֵחַ כְּאִלוֹ הוּא קְרוֹב מִן הָאָרֶץ, וּבִזְמָן שֶׁתְּהִיָּה אָרוּכָה, יִרְאֶה גְבוּהָ מֵעַל הָאָרֶץ : וּלְפִי אֹרֶךְ קִשֵּׁת הָרְאִיָּה, לְפִי גְבוּהוֹ מֵעַל הָאָרֶץ בְּרִאִית הָעֵינַיִם.

יד. הָרִי בְּאֶרְנוֹ חֲשֻׁבֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצָּרִיכִין לָהֶם בִּידְעִית הָרְאִיָּה, וּבַחְקִירַת הָעֵדִים, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַכֹּל יוֹדֵעַ לְמִבֵּינִים, וְלֹא יַחְסְרוּ דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִשְׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אַחֲרֶיהָ בְּסִפְרִים אַחֲרִים "דְּרָשׁוּ מֵעַל-סֵפֶר ה'", וְקִרְאוּ אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִעְדָּרָה" (ישעיהו לד, טז).

הַלְבוֹת תַּעֲנִיּוֹת

מַצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְזַעֵק לְפָנַי ה' בְּכָל עֵת צָרָה גְדוֹלָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצָּבוֹר. וּבְאֹר מַצּוֹה זֶה בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

הַלְבוֹת תַּעֲנִיּוֹת פָּרְק א

א. מַצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְזַעֵק וּלְהַרְיֵעַ בַּחֲצוּצוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצָּבוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר "עַל-הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם, בַּחֲצוֹצֹת" (במדבר י, ט) כְּלוּמָר כָּל דָּבָר שֶׁיִּצָּר לָכֶם כְּגוֹן בַּצָּרָה וְדָבָר וְאֲרֵבָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, זַעֲקוּ עֲלֵיהֶן וְהִרְיֵעוּ.

ב. וְדָבָר זֶה, דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא : שְׂבֻזְמָן שֶׁתְּבוֹא צָרָה וְיִזְעָקוּ לָהּ וְיִרְיֵעוּ, יִדְעוּ הַכֹּל שֶׁבְּגִלָּל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הִרַע לָהֶן כִּפְתּוּב "עֲוֹנוֹתֵיכֶם, הִטּוּ-אֵלֶּה" (ירמיהו ה, כה) לָכֶם, וְזֶה הוּא שִׁיגָרֶם לָהֶם לְהַסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם.

ג. אָבֵל אִם לֹא יִזְעָקוּ, וְלֹא יִרְיֵעוּ, אֵלֹא יֵאמְרוּ דָּבָר זֶה מִמְּנַהֵג הָעוֹלָם אֶרֶץ לָנוּ, וְצָרָה זֹאת נִקְרָא נִקְרִית הָרִי זֶה דֶּרֶךְ אַכְזָרִיּוֹת, וְגִוְרָמַת לָהֶם לְהִדְבִּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְתוֹסִיף הַצָּרָה וְצָרוֹת אַחֲרוֹת : הוּא שֶׁתְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה, "וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי, בְּקָרִי. וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם, בַּחֲמַת-קָרִי" (ויקרא כו, כז-כח), כְּלוּמָר כִּשְׂאֲבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה, כְּדִי שֶׁתְּשׁוּבוּ אִם תֵּאמְרוּ שֶׁהוּא קָרִי, אוֹסִיף עֲלֵיכֶם חֲמַת אוֹתוֹ קָרִי.

ד. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, לְהַתְּעִנּוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצָּבוֹר, עַד שֶׁיִּרְחֲמוּ מִן הַשָּׁמַיִם ; וּבִימֵי הַתַּעֲנִיּוֹת הָאֵלּוּ, זוֹעֲקִין בַּתְּפִלּוֹת וּמִתְחַנְנִים וּמְרִיעִין בַּחֲצוּצוֹת בְּלִבָּד : וְאִם הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מְרִיעִין בַּחֲצוּצוֹת וּבְשׁוּפָר ; הַשּׁוּפָר מְקַצֵּר, וְהַחֲצוּצוֹת מְאָרִיכוֹת שֶׁמַּצּוֹת הַיּוֹם, בַּחֲצוּצוֹת. וְאִין תּוֹקְעִין בַּחֲצוּצוֹת וְשׁוּפָר כְּאֶחָד אֵלֹא בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר "בַּחֲצוֹצֹת, וְקוֹל שׁוּפָר הִרְיֵעוּ, לְפָנַי הַמֶּלֶךְ ה'" (תהילים צח, ו).

ה. תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ שְׂגוּזָרִין עַל הַצָּבוֹר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת, אֵינָן יוֹם אַחֵר יוֹם, שְׂאִין רֹב הַצָּבוֹר, יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּדָבָר זֶה. וְאִין גּוּזָרִין

בתחלה תענית, אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו ובשני שלאחריו; וכן על סדר זה, שני וחמישי ושני, עד שירחמו.

ו. אין גוזרין תענית על הצבור, לא בשבתות ולא בימים טובים. וכן אין תוקעין בהן, לא בשופר ולא בחצוצרות; ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה, אלא אם כן היתה עיר שהקיפوها גויים, או נהר, או ספינה המטרפת בהם. אפלו יחיד הנרדף מפני גויים, ומפני ליסטים, ומפני רוח רעה מתענין עליהם בשבת, וזועקין ומתחננים בתפלות. אבל אין תוקעין, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לילך ולעזר אותם ולהצילן.

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או בחנכה ופורים, או בחלו שלמועד; ואם התחילו להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו מתענין, ומשלימין היום בתענית.

ח. תעניות אלו שמתענין על הצרות אין מתענין בהן לא עברות, ולא מניקות, ולא קטנים; ומתירין לאכל בלילה, אף על פי שמתענין למחר חוץ מתענית המטר, כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה, עד שיעלה עמוד השחר: והוא, שלא ישן; אבל אם ישן, אינו חוזר ואוכל.

ט. כשם שצבור מתענים על צרתן, כך היחיד מתענה על צרתו. כיצד: הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורין יש לו להתענות עליו, ולבקש רחמים בתפלתו; ואומר עננו, בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה בשבתות, ולא במועדות, ולא בראשי חודשים, ולא בחנכה ופורים.

י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינה תענית. כיצד מקבלה כשיתפלל תפלת מנחה, אומר בתפלה עננו, וגומר בלבו להתענות למחר. אף על פי שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד כלום; וכן אם גמר, וקבל עליו להתענות שלושה או ארבעה ימים זה אחר זה אף על פי שהוא אוכל בכל לילה ולילה, לא הפסיד תעניתו, ואינו צריך פונה, לכל יום ויום מבעודו.

יא. קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד, והתענה, וללילה נמלך להתענות ביום שני אף על פי שלן בתעניתו, אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו, מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה בלילה, והשכים בבקר ונמלך להתענות שאין זו תענית כלל.

יב. הרואה חלום רע צריך להתענות למחר, כדי שישוב ויעזר למעשיו, ויחפש בהן, ויחזר בתשובה; ומתענה, ואפלו בשבת. ומתפלל עננו בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה עליו מבעוד יום. והמתענה בשבת מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.

יג. מתענה אדם שעות, והוא שלא יאכל כלום שאר היום. כיצד: הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות, או עד תשע שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן עננו, שהרי קבל עליו התענית, קדם שעות התענית; וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי זו תענית שעות.

יד. כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה על צרתו, או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם הרי זה לא ינהג עדונין בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב, אלא דואג ואונן: כענין שנאמר "מה-יתאונן אדם חי, גבר על-חטאו" (איכה ג, לט). ומתר לו לטעם את התבשיל, ואפלו בכדי רביעית והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט. שכח ואכל, משלים תעניתו.

טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא, על צרה, ועברה הרי זה משלים תעניתו. ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, הרי זה מתענה ומשלים; הלך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין, הרי זה מתענה עמהן. שכח ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם; ואל ינהג עדונין בעצמו.

טז. צבור שהיו מתענין על הגשמים, וירדו להן גשמים אם קדם חצות לא ישלימו, אלא אוכלין ושותין, ומתכנסין, וקוראין הלל הגדול: שאין אומרים הלל הגדול, אלא בנפש שבעה וכרס מלאה. ואם אחר חצות הואיל ועבר רב היום בקדשה, ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על צרה ועברה, על שמד ובטל אם קדם חצות, לא ישלימו; ואם אחר חצות, ישלימו.

יז. בכל יום תענית שגוזרין על הצבור מפני הצרות, בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת, ובודקים על מעשה אנשי העיר, מאחר תפלת שחרית עד חצי היום; ומסירין המכשולות שלעברות, ומזהירין ודורשין וחוקרין על בעלי חמס ועברות ומפרישין אותן, ועל בעלי זרוע ומשפילין אותן, וכיוצא בדברים אלו. ומחצי היום ולערב, רביע היום קוראין בברכות וקללות שבתורה, שנאמר "מוסר ה', בני אל-תמאס; ואל-תקץ, בתוכחתו" (משלי ג, יא); ומפטירין בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביע היום האחרון, מתפללים מנחה ומתחננים וזועקים ומתנודים כפי כוחם.